

іноземних держав, користуються імунітетом щодо поширення на них дії трудового законодавства України.

Список бібліографічних посилань:

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл. », 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. С. 744.
2. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: (Енциклопедичний курс): підруч./ О. Ф. Скакун. Вид. 2-е, перероб. і допов. Харків: Еспада, 2009. С. 752.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юрид. думка, 2007. С. 992.

УДК 349. 2

Леонід Володимирович МОГІЛЕВСЬКИЙ,

проректор Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>

ПРАВОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ДЖЕРЕЛО ТРУДОВОГО ПРАВА

Трудове право є однією із найважливіших галузей в системі національного права України. Саме через його значення для суспільства дослідження джерел трудового права є актуальним і потребує подальшого дослідження та доопрацювання.

Характеристиці окремих джерел трудового права приділяли увагу такі вчені-юристи, як Н. Б. Болотіна, В. Л. Костюк, С. М. Прилипко, П. Д. Пилипенко, В. І. Смолярчук, О. М. Ярошенко, С. С. Алексєєв, О. Є. Лейст, М. М. Марченко, Г. І. Муромцев та інші. Проте, на нашу думку, вказана проблематика потребує подальшого дослідження та доопрацювання.

Джерела трудового права спільні із джерелами інших галузей права. Провідне місце в системі джерел трудового права займає правовий або юридичний акт. Як зауважує авторський колектив сучасної правової енциклопедії, юридичний акт є офіційним письмовим документом, що породжує певні правові наслідки, створює юридичний стан і спрямований на регулювання суспільних відносин. Юридичні акти поділяються на нормативні, тобто юридичні акти, що вміщують норми права та регулюють відповідну сферу суспільних відносин, та індивідуальні (ненормативні) акти, що породжують права й обов'язки тільки тих суб'єктів, яким вони адресовані (1, с. 23).

Структурним елементом системи джерел трудового права виступає правовий прецедент. Слово «прецедент» походить з латинської мови від слова «*praecedens (praecedentis)*», що в буквальному перекладі означає «той, що передує» (3, с. 706). Як зауважує О. Ф. Скакун, правовий прецедент (судовий, адміністративний) – акт-документ, що містить нові норми права в результаті вирішення конкретної юридичної справи судовим або адміністративним органом, якому надається загальнообов'язкове значення при вирішенні подібних справ у майбутньому (4, с. 443).

В юридичній енциклопедичній літературі зазначають, що правовий прецедент є способом зовнішнього вираження та закріплення індивідуальних правил поведінки, яке встановлюється компетентним органом держави для

врегулювання конкретної життєвої ситуації та стає загальнообов'язковим у регулюванні аналогічних конкретних життєвих ситуацій. Потреба в правовому прецеденті виникає насамперед за наявності прогалин у праві. Таке зовнішнє джерело об'єктивного юридичного права існувало ще в Стародавньому Римі у вигляді преторських едиктів (3, с. 706).

Основною формою правового прецеденту є судовий прецедент. Судовий прецедент є одним із провідних джерел права англо-американського типу (Англія, США тощо). Він діє в Україні, хоч офіційно не зафіксований як джерело права, але рішення Європейського суду, що є прецедентами, офіційно визнані в Україні такими, що мають юрисдикційну силу (4, с. 443). Так, у ст. 46 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року встановлено, що Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами (5).

Зазначимо, що шляхом прийняття Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року (6) вищенаведений міжнародно-правовий акт було ратифіковано й визнано частиною національного законодавства. Окрім цього, слід зазначити, що нормативно-правовим актом, яким врегульовано відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконувати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України задля впровадження в українське судочинство й адміністративну практику європейських стандартів прав людини, виступає Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року.

У ст. 2 вищенаведеного нормативно-правового акта додатково наголошується на тому, що рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковими для виконання Україною. Більш того, ще однією формою судового прецеденту як джерела трудового права виступають рішення Конституційного Суду України. Правові засади діяльності вищенаведеного органу визначено в Розділі XII «Конституційний Суд України» Конституції України (2) й у положеннях Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року (7).

Як слідує з аналізу вищенаведених нормативно-правових актів, Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції. При цьому до повноважень вищенаведеного органу належать: 1) вирішення питань про відповідність Конституції України законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України (2; 10). Також у контексті досліджуваного питання увагу слід звернути на такий орган судової влади, як Верховний Суд України. Відповідно до ч.3 ст. 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року Верховний Суд України є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції. При цьому згідно із п.6 ч.2 ст. 38 вищенаведеного нормативно-правового акта до повноважень Верховного Суду України належить забезпечення однакового застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом (8).

Говорячи про згаданий вище процесуальний закон, слід зазначити, що в нашому випадку мова йде про Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року, оскільки він виступає правовою основою здійснення цивільного судочинства та регулює діяльність судів, направлену, зокрема, на захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із трудових відносин. Так, згідно із п.4 ч.1 ст. 355 вищенаведеного нормативно-правового акта підставою для подання заяви про перегляд судових рішень до Верховного Суду України є невідповідність судового рішення суду касаційної інстанції викладеному в постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування в подібних правовідносинах норм матеріального права. При цьому в ст. 360-7 Цивільного процесуального кодексу України зазначено, що висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права, викладений у його постанові, прийнятій за результатами розгляду справи з підстав, передбачених законодавством, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Більш того, висновок щодо застосування норм права, викладений у постанові Верховного Суду України, має враховуватися іншими судами загальної юрисдикції при застосуванні таких норм права (9).

Таким чином, вищенаведені законодавчі позиції є яскравим свідченням існування такого структурного елементу в системі джерел трудового права, як судовий прецедент.

Список бібліографічних посилань:

1. Сучасна правова енциклопедія / [О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, В. С. Ковальський та ін.]; за заг. ред. О. В. Зайчука. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. С. 408.

2. Конституція України: від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. 5. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юрид. думка, 2007. С. 992.

3. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. К.: Юрид. думка, 2007. С. 992.

4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): [підручник] / О. Ф. Скакун. 2-е видання, перероблене і доповнене. Х.: Еспада, 2009. С. 752.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 року Офіційний вісник України. 1998. № 13. С. 270.

6. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>

7. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 року № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 49. Ст. 272.

8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41–45. Ст. 529. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

9. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41. Ст. 492 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

УДК 347. 73

Денис Володимирович МОЛДОВАНОВ,

аспірант кафедри правового забезпечення господарської діяльності факультету
№6 Харківського національного університету внутрішніх справ

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Розглянувши процес розвитку правового регулювання правовідносин у сфері альтернативної енергетики необхідно проаналізувати нормативно-правові акти, які діяли протягом існування незалежної України. Так при розгляді цієї проблематики, вважаємо за доцільне застосування історичного методу наукового пізнання. Для кращого встановлення структури та діючі з мотивів встановлення правової логіки, вважаємо за необхідне весь часовий діапазон дії законодавства, що регулює правовідносини в сфері альтернативної енергетики, розділити на декілька періодів.

Так, аналізуючи перший період дії законодавства в сфері альтернативної енергетики, необхідно зазначити, що законодавча база України в цій сфері заснована, в переважній більшості, на нормах передбачених міжнародними договорами та діючих моделях інших країн світу в сфері відновлювальної енергетики. В нашій систематизації вважається за доцільне, законодавчу базу, першого періоду розглянути у часовому проміжку: 1992–2000 р. р. в цей час на законодавчій базі лише моделюються загальні принципи та поняття в сфері альтернативної електроенергетики. Так розглядаючи зазначене, можемо виділити наступні Закони: ЗУ «Про енергозбереження» від 01 липня 1994 року; ЗУ «Про електроенергетику» від 16 жовтня 1997 року (3); ЗУ «Про альтернативні види рідкого та газового палива» від 14 січня 2000 року (1). Крім того, опосередковано вплинули на розвиток правовідносин у сфері відновлювальної енергетики такі закони, як: ЗУ «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01 червня 2000 року (5); ЗУ «Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів» (8).

Наступний період позначимо у часовий проміжок в 2000-2009 р. р. – зазначений період характеризується створенням основоположної правової бази для регулювання генерації альтернативної енергетики, однак вбачається повна відсутність сталого механізму впровадження важелів та стимулів альтернативної електроенергетики. Вводиться понятійний апарат нової галузі, шляхом змін у вже існуючих нормативно-правових актах застарілих. Таким чином приймаються: ЗУ «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року (2); та у 2004 р. Верховна Рада України прийнятий ЗУ «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» (9).

Період 2009–2015 р. р. характеризується створенням дієвого механізму з регулювання правовідносин у сфері відновлювальної енергетики. Внесення змін у діюче законодавство дало початок стимулюванню галузі, яке засноване на